

Verloren raken, geborgen zijn

19 november 2023

Voorgangers: Henk Meeuws en Tamme Wiegersma

Welkom

Gedicht (Babs Gons)

Er zou een gedicht moeten zijn voor eenieder
die in dauw en donker in kleine en grote uren
het leven van een ander omsluit uit liefde uit noodzaak
het leven van een ander omringt met warmte, met zorg
soms als een last soms als een zegen

Inleiding

“Er zou een gedicht moeten zijn voor eenieder die het leven van een ander omringt met warmte, met zorg” zo klonk het net in een vers uit het gedicht dat Dichter des Vaderlands Babs Gons onlangs schreef voor voor de Dag van de Mantelzorg. Vandaag wijden wij hier zelfs een hele viering toe aan al wie dit doen: het leven van een ander omsluiten uit liefde, uit noodzaak...

Dat doen we aan de hand van wat Leandra Beeloo met ons wil delen over haar ervaringen en inzichten opgedaan in haar verkeren met mensen in het Jacobshospice.

Wat zij in haar verhaal met ons deelt raakt hopelijk ons hart zodanig dat wijzelf ook op verhaal komen, in gesprek raken met onszelf, met haar, met elkaar, het hart op de tong...

De samspraak die zo hopelijk ontstaat in ons midden geven wij zoals gezegd de vorm van een ‘viering’. Er valt immers werkelijk iets wezenlijks te vieren wanneer mensen zich toewijden aan een anderen hun leven hoe dan ook proberen te koesteren, hun waardigheid in ere willen houden, uit liefde uit noodzaak, soms als een last soms als een zegen. Om dit karakter van ‘viering’ tot uiting te brengen zingen we straks een paar liederen, echt wonderlijke liederen.

Want denk je eens in: je bevindt je in het hospice, in de hoek van de kamer staat, onontkoombaar, de dood. En dan zingen we: “Wij overnachten in elkaars schaduw, wij worden wakker in het eerste licht... Dan zal ik leven!”. Wonderlijk, toch?

Of stel je voor: als Mantelzorger schenk je aandacht, energie, tijd aan (schoon) ouder, partner, kind, vriend(in), buur... zo goed en kwaad als dat gaat, vaak als een zegen maar vaak ook als zware last, met pijn.... En dan zingen wij over zoiets wonderlijks als “de zuiverheid van de liefde die je als water uit de bron kunt drinken”, over “het geheim van haar vrijgevigheid” – zeer wonderlijk, toch?

Of, een laatste voorbeeld: een jonge man wijdt als professional het beste van zichzelf toe aan jeugd voor wie nauwelijks toekomst gloort, jeugd aan de onderkant, waaraan geen eer te behalen lijkt, jongeren bij het afvalputje van de maatschappij, op de grens van samenleven, leven, jongeren die vaak slechts jeugddetentie of zelfmoord wacht...

In een instelling voor dergelijke jeugd gebeurt dit: Een jongen draait volkomen door, vol agressie, haat, zelfhaat; compleet kapot kruipt hij op bed, trekt een deken over zich heen, wil met niemand contact. En wat doet dan die professional? De neemt een stoel, gaat naast het bed zitten, zegt niets, zit daar veel meer dan een uur, zwijgend... tot de jongen langzaam de deken van zijn hoofd trekt, zich realiseert: “Ik word gezien! Er is iemand die mij ziet!”. En dan zingen wij hier: “Veelgeliefde, uitgelezen vriendschap is jouw naam”; en een lied ‘Van liefde die overvloedt’.

Is dat niet uiterst wonderlijk?

Wat in deze en zoveel andere vormen van toewijding en in-ere-houden gebeurt mag en moet gevierd worden. Het verdient volle eerbied en de hoogste zegen; daarom zingen wij die wonderlijke liederen. Opdat wat wij nu in onze viering overwegen, zeggen en doen oprecht eerbiedig is en tot zegen strekt, vraag ik u in te stemmen met dit zegengebed:

Gezegend Jij,

om de kennis en de volharding waarmee gevochten wordt tegen de dood

in ziekenhuizen, op onbekende plaatsen, door mensen die niemand kent dan Jij alleen.

En om de liefdevolle toewijding waarmee stervenden en ongeneeslijk zieken worden omringd en in ere gehouden – om al het goede dat wordt gekoesterd en gedaan.

Gezegend Jij.

Tweegesprekjes

Niet iedereen hier weet uit ervaring wat het precies inhoudt als je je toewijdt aan mensen in een hospice. Maar ongetwijfeld heeft ieder van ons er wel direct of indirect weet van wat je beleeft als je het leven van een ander omsluit uit liefde uit noodzaak, soms als een last soms als een zegen.

Er zijn immers veel verschillende situaties waarin we ons toewijden aan mensen op de grens, aan de rand van leven: in Respijthuis of Aandachtcentrum, in Opvang voor dak- en thuislozen, in verslaafdenzorg, in instellingen voor Afvaljeugd, in Verpleeghuis, op de IC-afdeling in Coronatijd, of in Mantelzorg..

Met de verschillende uitingen van toewijding voor ogen wil ik u nu uitnodigen tot een soort ‘stemmingmakerij’ in de vorm van tweegesprekjes (mogen ook drie- of buorgesprekjes zijn) waarin u ervaringen, gedachten, vragen uit eigen ervaring deelt, om zo de stemmen los te maken en in de stemming te komen voor het gesprek zo dadelijk over ‘Eredienst in het hospice’

Opdat onze samenspraak iets méér is dan uitwisseling van voorvallen, anekdotes, ben ik zo vrij u twee vragen voor te leggen:

a) Wat geef jij de ander?

b) Wat geeft de ander jou?

Lied: Dan zal ik leven (VL 919)

Het zal in alle vroegte zijn als toen.

De steen is weggerold. Ik ben uit de grond opgestaan.

Mijn ogen kunnen het licht verdragen. Ik loop en struikel niet.

Ik spreek en versta mijzelf.

Mensen komen mij tegemoet – wij zijn in bekenden veranderd.

Dan zal ik leven.

Het zal in alle vroegte zijn als toen.

De ochtendmist trekt op. Ik dacht een dorre vlakke te zien.

Volle schoven zie ik, lange halmen, aren waarin de korrel zwelt.

Bomen omranden het bouwland.

Heuvels golven de verte in, bergopwaarts, en worden wolken.

Dan zal ik leven.

Daarachter

Kristal geworden verblindend de zee die haar doden teruggaf.

Wij overnachten in elkaars schaduw. Wij worden wakker in het eerste licht.

Alsof iemand ons bij naam en toenaam geroepen heeft.

Dan zal ik leven.

Eredienst in het hospice – gesprek met Leandra Beeloo

(In onze voorbespreking zijn deze mogelijke richtvragen naar voren gekomen):

- Wat bewoog je om in het hospice te gaan werken?
- Wat had je concreet in het hospice te doen?
- Wat staat er volgens jou bij de ‘gasten’ fundamenteel op het spel?
- Wat moeten we in het hospice ‘in ere houden’?
- Wat vind je het moeilijkst, wat het mooist?
- Wat breng/geef jij de ander, wat geeft de ander jou?
- Kun je ‘aandacht’ leren?
- Liesbeth Akkerman, actief in het Jacobshospice schrijft in Kerk in Den Haag: “iets doen voor een ander is goed voor je ziel. In het hospice werken is ook mijn eigen voeding”. Herken je dat? Wat voor goed doet het je? Wat is die voeding?
- Komt wat je doet geheel uit jezelf of is het ook te waarderen als een ‘gift’, te eerbiedigen als een geschenk dat jij zelf ontvangt en doorgeeft?
- Kun jij beamen dat je toewijden aan stervenden je open maakt voor ‘de kern van leven’?

Onze samenspraak is een soort schatgraven, zoiets als ingeleid worden in het geheim van het alledaagse goeddoen, afdalen in de diepte van wat aan de oppervlakte zo gewoon lijkt. Om e.e.a. wat te laten bezinken volgt nu een hooggestemd lied, een soort loflied om met hoge woorden te eren al wie in dauw en donker in kleine en grote uren het leven van een ander omsluit uit liefde uit noodzaak, soms als een last soms als een zegen, een lied over de bron van zoiets wonderlijks als vrijgevige liefde.

Lied: Over de genade (naar Hildegard van Bingen)

Jij, die de liefde hebt geleerd en onderzocht,
de zuiverheid ervan als water uit de bron kon drinken,
hebt het geheim van haar vrijgevigheid gezien
die als een scheppingswonder is, een bloemenzee
die niet verwelkt of valt ter aarde.
Jij, wie zou niet willen zijn als jij
die in de armen van de zon, in geurigheid rust vindt
Veelgeliefde, uitgelezen vriendschap is jouw naam
‘God is genadig’ is jouw naam, ‘God is genadig’ is jouw naam.

Ervaringen delen – vervolg gesprek

(min of meer in aansluiting op dit lied, een poging tot verdere verdieping:)

- Kun je zeggen dat in je toewijding aan mensen in het hospice dít gebeurd is: dat je liefde hebt geleerd en onderzocht?
- Kun je – in alle bescheidenheid, heel aarzelend natuurlijk - erkennen dat je de zuiverheid ervan hebt leren drinken, als water uit een bron?
- Kun je zeggen dat “het geheim van haar vrijgevigheid” hebt leren zien als iets dat absoluut ‘in ere gehouden’ moet worden?
- Zou jij het ook als een soort ‘scheppingswonder’ willen eren?
- Boven onze samenspraak staat in het boekje: “Eredienst...”

- Wat vind jij daarvan? Wat doet dat woord 'eredienst' je?
- Zou je in verband met de elementaire eredienst aan mensen in het hospice het woord 'heilig' passend vinden?

Ter toelichting van mijn vraag moge het volgende dienen.

In een inloophuis voor dak-/thuislozen in Eindhoven werd weer eens stennis geschopt. Dat is meer regel dan uitzondering in zo'n opvang; vaak is er onrust, snelle irritatie, gedoe. Deze keer wordt het Erik, een regelmatige gast, teveel. Boven alle geschreeuw uit roept hij ineens: "Dit is heilige grond! Hier moeten we geen ruzie maken!!". Een van de professionals daar, iemand die goed geschoold is inagogiek en theologie, weet niet wat ze hoort, gelooft haar oren niet en vraagt Erik wat hem bezielt, wat hij bedoelt. En Erik verklaart: "Dit is de enige plek in heel Eindhoven waar ik altijd terecht kan, wat ik ook gedaan heb. Jullie zijn er altijd voor mij, ook in het donker. En dat is heilig! Dat mag niet bezoedeld worden".

Wat die onaanzienlijke Erik daar in het inloophuis vol emotie naar voren bracht, zei de voormalige voorman van de Humanistische Beweging in België Jaap Kruithof, zeer overtuigd atheïst, ooit zo in een interview: "Natuurlijk ben ik religieus. Want 'religieus' gaat over wat 'heilig' is. En buiten mij zijn er absoluut zaken die heilig zijn. In mijn kennis-activiteiten is het heilige mysterieus.

In mijn voelen en waarderen is het heilige kostbaar. Vreselijk kostbaar.

En in het ageren is het heilige het onaantastbare. Het heilige mag niet kapot gemaakt worden, zelfs niet veranderd worden door het handelen".

Dit is wat mensen op hun best volgens mij in Hospice, Respijthuis, Aandachtcentrum, Opvang, Zorg, Mantelzorg enz. enz. doen:

In-ere-houden en dus eerbiedig omgaan met al wie / wat heilig is, eredienst bewijzen aan het heilige. Om het vrij naar een boutade van Gerard Reve te zeggen: Wie met niet aflatende liefde telkens de kont van een hulpeloze kwetsbare medemens afveegt doet iets heiligs.

Kortom: de meest elementaire mensendienst is sublieme eredienst. Zo koesteren we liefde, liefde die overvloedt.

Lied: Van liefde die overvloedt (naar Hildegard van Bingen)

Vanuit de diepte tot hoog in de sterren
overvloedt de liefde, vloedt de liefde.

Alles en allen wijdt zij zich toe in zorg en aandacht,
liefhebbend ieder waar ook op aarde

Vanuit de diepte tot hoog in de sterren
overvloedt de liefde, vloedt de liefde.

De zegen van toewijding (Juu Meijer)

Al had niemand mij ooit gezien

En betekende ik in niemands ogen iets

Al was ik nog nooit begrepen

En bleef mijn hart gesloten

Al was ik nooit ik

Ontheemde, vreemde voor mijzelf

Was er niemand die mij liefhad,

Maar ik was kostbaar in de ogen van één die hoort en ziet,

Dan is dit de plaats van het zien,
Dit de tijd
De tijd om te zijn,
Dit de bron
De bron van de levende
Die mij ziet

Toewijding in ere houden: zegen met handenzalving

Gebruikelijk in de vieringen van de Dominicusgemeenschap is het moment van delen. Gewoonlijk gebeurt dat met brood en wijn. Vandaag, in deze viering, delen we toewijding, koestering, eredienst met elkaar.

Onze vieringen worden ook altijd besloten met een zegen. Dat doen we vandaag ook anders dan anders, met iets wat nog nooit in de Haagse Dominicus is vertoond: we gaan handen zalven. Bedenk immers: Als een klein baby'tje een beetje gelukkig terecht is gekomen op aarde wordt het met zorg omringd en vaak ook met warme liefde en geurige babyolie ingewreven; dat vindt zo'n kindje heel fijn en ook degene die het doet geniet er van.

Later in het leven gebruiken mensen allerhande zalfjes, smeersels, geurige crèmes en olie om rimpels en vlekjes weg te werken, een jeugdig en vitaal uiterlijk te behouden, fijne geur te verspreiden, tot in het kleinste kamertje. Maar echt zegenrijk is dit alles niet echt, zeker niet op de lange termijn.

Aan het eind van het leven echter, als je aan het eind van je latijn bent, als je van voor en achter niet meer goed weet, als alles je onrust baart – dan ben je gezegend als er iemand is in het ziekenhuis, in het verpleeghuis, in het hospice of thuis, die je handen eerbiedig met geurige lavendelolie masseert; dat doet goed, dat raakt je ziel, dat brengt rust...

Zoiets gaan wij nu ook doen in een soort handeling van eredienst: we zalven onze handen met wat lavendelolie als zegenteken, als symbool van zegenrijke toewijding. En sluiten dan of met een gebed van de beroemde Indiase dichter Rabindranath Tagore, en met het wonderlijke lied 'Ubi caritas et amor, ibi Deus est', 'Waar menslievendheid is en minnen daar is God'.

Gebod

Eens zal ik tot U zingen
in de dageraad van een andere wereld
Ik heb U eerder aanschouwd,
In het licht van de aarde,
In de liefde van de mensen.
Laat dit mijn laatste woord zijn:
Dat ik geloof in Uw liefde.
(Rabindranath Tagore)

Lied : Ubi caritas et amor ibi Deus est